7.10.2015

Viite Asiantuntijakutsu ke 7.10.2015 klo 11:00 / ***Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2016 talousarvioksi***

Aihe Momentin 30.01.05 talous ja Luonnonvarakeskuksen toiminnan käynnistyminen

Kuultava talousjohtaja Jutta Petäjä, Luonnonvarakeskus

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan maatalousjaosto

Kiitos kutsusta tulla kuultavaksi Luonnonvarakeskuksen toimintaan ja talouteen liittyvissä asioissa.

Luonnonvarakeskuksen toiminnan käynnistyminen

Vuoden 2015 alusta toimintansa aloittanut Luonnonvarakeskus (Luke) syntyi, kun Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT), Metsäntutkimuslaitoksen (Metla), Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) ja MMM:n tietopalvelukeskuksen (Tike) tilastotuotanto yhdistettiin.

Luonnonvarakeskuksen toiminta on lähtenyt käyntiin aktiivisella otteella. Sidosryhmä- ja kumppanuusyhteistyön kautta on luotu pohjaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan uusille toimintamalleille. Samanaikaisesti uusien toimintamallien, sisäisten prosessien kehittämisen ja uuden strategian luomisen rinnalla organisaatio on joutunut käymään laajan YT-prosessin henkilöstömäärän vähentämiseksi. Ulkopuolisen rahoituksen osalta vaikeuksia on aiheuttanut eri rahoitusinstrumenttien viivästyneet hakuajat sekä muuttuneet kriteerit rahoituksen kohdentumisessa. Rahoitusinstrumentit edellyttävät yhä laajempia hankekokonaisuuksia, joihin sisältyy koordinaatiokokonaisuuksia ja yritysrajapinnan yhteistyötä. Lisäksi asiakasrahoitteisen maksullisen toiminnan volyymi on pudonnut merkittävästi edelliseen vuoteen verrattuna. Ulkopuolisen rahoituksen laskusuuntainen kehitys yhdessä talousarvioon tehtyjen leikkausten kanssa edellyttävät Luonnonvarakeskukselta vahvaa uusien toimintamallien luomista ja uusien ulkopuolista rahoitusta turvaavien kumppanuuksien etsimistä.

Momentin 30.01.05 taloustilanne

Vuonna 2015 toimintansa aloittaneen Luonnonvarakeskuksen (Luke) muodostaneiden laitosten (MTT, Metla, RKTL, Tiken tilastotoimi) yhteenlaskettu toimintamenomomentin nettomääräraha vuoden 2014 TA:ssa oli 94,9 M€. Vuoden 2015 talousarviossa Luke:n momentille osoitettiin 90,4 milj. euroa, kun vuoden TAE2016-esityksessä (HE) määrärahataso on 79,1 milj. euroa. Määrärahan mitoitukseen liittyviä muutoksia on esitetty ohessa:

2014	94,869 M€
2015	90,442 M€ (-4,427 M€ vuodesta 2014 (-5 %), josta 2,047 M€ uusiin rahoitusinstrumentteihin (strategisen tutkimuksen neuvosto sekä valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta)
2016	79,139 M€ (-15,730 vuodesta 2014 (-17 %), josta 11,689 M€ uusiin rahoitusinstrumentteihin)

Julkisen tutkimusrahoituksen leikkaukset yhdistettynä laman kutistamaan yksityiseen rahoitukseen on johtanut siihen, että Luke on joutunut supistamaan toimintaansa nopeassa tahdissa:

	2014tp	2015e	2016tae
Maksullinen toiminta& muut tulot, M€	45	36	43
Perusrahoituksen käyttö, M€	97	90	79
Menot ilman kirjaamisoikeuksia, M€	142	125	121
Kokonaismenot, M€	145	126	123
Perusrahoituksen osuus			
kokonaismenoista, %	67	71	65
Henkilöstö, htv	1665	1500	1300

Tilannetta on vaikeuttanut myös se, että Luke:n perustaminen synnyttää alkuvuosina lisärahoitustarpeen, joka valtioneuvoston linjausten mukaisesti katetaan toimintaa sopeuttamalla. Fuusion synnyttämät synergiahyödyt toteutuvat vasta vuosien viiveellä.

Jos valtioneuvoston 5.9.2013 päättämää julkisen tutkimusrahoituksen rakennemuutoksen suunnitelmaa jatketaan, Luke:n perusrahoitusta tullaan leikkaamaan yhteensä 25 % vuosina 2014-2017.

Taloustilanteen johdosta tehdyt toimenpiteet:

- 210 henkilön vähennykseen tähtäävä YT-prosessi huhti-syyskuussa 2015: luontainen poistuma 93 henkilöä, irtisanottiin 117 henkilöä
- Kaikkien menojen karsintaa, ml. toimitilojen tiivistystä

Valmistelussa olevat toimenpiteet:

- Viranomais- ja asiantuntijatehtävien leikkaaminen 20 prosentilla vuodelle 2016 (EU:n komission asettamat velvoitteet, pitkäaikaisseurannat, geenivaratoiminta, asiantuntija- ja politiikkatuki, tilastot)
- Toimitila- ja toimipaikkaratkaisu, joka tähtää toimitilamenon -25 % säästöön vuoteen 2018 mennessä
- Omarahoitteinen tutkimus on vähenemässä nopeassa tahdissa. Merkittävä osa perusrahoituksesta sitoutuu yhteisrahoitteisten hankkeiden omarahoitusosuudeksi (EU, Tekes, Suomen Akatemia), tutkimusympäristön ylläpitoon sekä pakollisiin viranomais- ja asiantuntijatehtäviin. Omarahoitteinen, uuteen tähtäävä tutkimustoiminta, jolla on pidemmän aikavälin vaikuttavuutta, vaarantuu oleellisesti.

Luken näkökulma rahoitusuudistuksen toteutumiseen

Uusien rahoitusinstrumenttien ja hallitusohjelman painotusten yhteensopivuus arvioitava

Tutkimuslaitosten kannalta rahoitusuudistuksen yleisenä ongelmana on se, että uusien rahoitusinstrumenttien (strategisen tutkimuksen neuvosto 85 % sekä valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta 15 %) rahoitus on koottu lähes yksinomaan tutkimuslaitoksilta. Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoituksen tavoitteena on luoda mm. edellytyksiä yhteiskunnan ja elinkeinoelämän uudistumiseen. Vuonna 2015 myönnetyissä hankkeissa tutkimuslaitosten osuus tutkimusvolyymistä on alle kolmannes. Tämä iskee erityisen voimakkaasti luonnonvaratutkimukseen, jossa tutkimuslaitosten rooli kansallisessa työnjaossa on erityisen merkittävä.

Huolestuttavaa on myös se, että seuraavaan hakuun suunnitellut teemat eivät lainkaan tue hallitusohjelman biotalouteen ja puhtaisiin ratkaisuihin liittyviä painopisteitä.

Kokemukset uusista rahoitusinstrumenteista kertovat, että sellainen biotalouden tutkimus, jota Luke ja sen kumppanit edustavat, saa rahoituksesta vain murto-osan verrattuna siihen, mitä Luken perusrahoituksesta on uusiin instrumentteihin siirretty.

Luke esittää arvioitavaksi, toteuttavatko instrumentit riittävästi yhteiskunnan tarpeista lähteviä ja hallitusohjelmaan kirjattuja tarpeita bio- ja kiertotalouden osalta. Luken käsityksen mukaan näin ei ainakaan tällä hetkellä tiedossa olevilla vuosia 2015 ja 2016 koskevilla rahoitusinstrumenttien painotuksilla ole käymässä. Siksi olisi harkittava, voiko ainakin instrumenttien kasvattamisen lopettaa ja voidaanko ko. instrumenteilla toteutettavat teemat sitoa vahvemmin hallitusohjelman biotalouteen liittyviin tavoitteisiin.

Tiivistelmä

Biotalouden asema hallitusohjelmassa on keskeinen, ja biotalouden uskotaan vaikuttavan ratkaisevalla tavalla Suomen kehitykseen. Hallitusohjelman alussa esitetään visio yhdessä rakennetusta Suomesta vuonna 2025. Viiden avaintekijän joukossa on biotalous.

Luke:lla on keskeinen vastuu siinä, että biotalouteen kohdistuvat odotukset lunastetaan. Vaikuttavuutta synnyttävä tutkimus edellyttää tehokasta yhteistyötä biotalouden toimijoiden kesken: tutkimus ja opetus, yritykset, alkutuotanto sekä neuvonta. Luken ja sen strategisten kumppaneiden osaaminen kattaa biotalouden koko arvoketjun. Luke toimii osana biotalouden tutkimusorganisaatioiden kansainvälistä verkostoa. Suomessa Luke on tutkimuslaitoksista kattavimmin vahvistamassa alueellisia yritysten, yliopistojen ja tutkimuslaitosten osaamiskeskittymiä.

Luke on asemoitunut hyvin kansallisessa ja kansainvälisessä työnjaossa, tehtävä on selvä, tekijäjoukko osaava ja työkalut kunnossa. Toimintaa varjostaa kuitenkin resurssien voimakas ja nopea leikkaus. Tämän seurauksena Luke joutuu karsimaan henkilöstöään ja toimipaikkaverkostoaan rankalla kädellä. Lisäksi joudutaan hakemaan säästöjä erityisesti tulevaisuuden innovaatioita synnyttävästä tutkimuksesta sekä viranomais- ja asiantuntijatehtävistä, ml. pitkäaikaisseurannoista. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että alan tutkimustarve on kasvussa.

Suomen vahvuutena ovat puhdas ympäristö ja runsaat luonnonvarat. Biotalouden odotetaan synnyttävän kasvua, työllisyyttä ja vientiä. Tähän sopii huonosti alan tutkimuksen resurssien voimakas leikkaus.